

АНДРУЩЕНКО

Віктор Петрович –

доктор філософських наук,
професор, член-кореспондент
НАН України, академік НАПН
України, ректор Національного
педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЯ ВИПЕРЕДЖЕННЯ ЗАГРОЗ

**Рецензія на Національну доповідь
«Національна стійкість України:
стратегія відповіді на виклики та
випередження гібридних загроз»**

Національна доповідь, підготовлена колективом фахівців Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України, є спробою в сучасних геополітичних умовах обґрунтувати концепцію національної стійкості (резильєнтності) як стійкості цивілізаційної суб'єктності країни, визначити її стратегію забезпечення збалансованості розвитку та успішної протидії і випередження зовнішніх та внутрішніх загроз, у тому числі гібридних. Досліджено питання взаємодії національної стійкості й національної безпеки держави, поставлено проблему інституційного забезпечення стратегії національної стійкості.

Головним викликом для сучасної України і світу, безсумнівно, є війна, розв'язана Російською Федерацією проти народу, який завжди був і залишається суб'єктом історичного процесу, творцем унікальної власної культури, відомої й шанованої у Європі та світі. Пошук відповіді на цей виклик має розгортатися за такими напрямками: перемога у війні, упокорення агресора, припинення вбивств та руйнації життєво важливої інфраструктури України, притягнення до відповідальності всіх винуватців воєнних злочинів.

Національна доповідь «Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз»*, підготовлена колективом фахівців Секції суспільних і гумані-

* *Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз*: Національна доповідь. Ред. кол.: С.І. Пирожков, О.М. Майборода, Н.В. Хамітов, Є.І. Головаха, С.С. Демб'юцький, В.А. Смолій, О.В. Скрипнюк, С.В. Стоєцький. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/nats_dopovyid.pdf

тарних наук НАН України, формулює і дає теоретично обґрунтовану відповідь на ці та низку інших запитань, пропонує вивірену досвідом філософської культури тисячоліть стратегію розвитку України в контексті гібридних загроз сучасності.

Автори зосереджуються на таких першочергових питаннях:

- поняття «національна стійкість», її зовнішні та внутрішні виміри, проблеми національної ідентичності, етапи та пріоритети її реалізації в історичному контексті та в умовах суперечливого сьогодення, політико-інституційні детермінанти національної стійкості;

- основні практики національної стійкості від другої половини XIX ст. до наших днів, особливості її реалізації в період радянського тоталітаризму, під час Другої світової війни, в період тоталітарної «радянзації» української людини, культури і соціуму;

- можливості утвердження національної стійкості в період проголошення та перших десятиліть незалежного розвитку України, основні ресурси забезпечення національної стійкості, громадянська згуртованість населення, геополітичні ресурси, подолання травматичної спадщини минулих років;

- внутрішні та зовнішні фактори формування національно безпечного розвитку українського суспільства.

Хотілося б відзначити чіткість і продуманість методології доповіді, яка зумовлює логіку її структури та аргументованість висновків. Методологічною й світоглядною основою дослідження, як і низки попередніх національних доповідей, є метаантропологічний потенціалізм, розроблений академіком НАН України С.І. Пирожковим і членом-кореспондентом НАН України Н.В. Хамітовим. Цей підхід творчо продовжує гуманістичну й персоналістичну спрямованість світоглядно-антропологічної школи академіка В.І. Шинкарука та евристично резонує із запропонованою академіком В.Г. Кременем філософією людиноцентризму.

На початку доповіді автори розмірковують над питанням тотожності й відмінності понять «національна безпека» та «національна

стійкість» і, на мій погляд, знаходять цілком конкретну відповідь. У доповіді підкреслено, що на відміну від національної безпеки, яка більшою мірою концентрується на військовій складовій, національна стійкість є ширшим поняттям і охоплює протидію загрозам у всіх сферах — політичній, економічній, військово-політичній, інформаційній, етнокультурній, соціальної, екологічній. У результаті національна стійкість постає основою, глибинною потенцією національної безпеки.

Важливим є також положення про те, що головний акцент системи національної стійкості полягає не стільки в реагуванні на гібридні виклики та деструктивні впливи, скільки в застосуванні стратегій випередження їх появи, формуванні в державі та суспільстві стійкого імунітету до них за допомогою створення несприятливого середовища для реалізації гібридних загроз і викликів.

Введення в науковий обіг поняття «національна стійкість», наповнення його авторським змістом дозволяє виявити ширше коло нових загроз безпечному розвитку суспільства й відповідно осмислити та запропонувати йому варіанти більш обґрунтованих відповідей. Сійкість визначається як одна з головних підвалин забезпечення національної безпеки України — здатність передбачати, запобігати та ефективно протидіяти сучасним гібридним загрозам. Система національної безпеки доповнюється новим виміром, який забезпечує більш гнучке, адекватне, швидке та ефективне реагування на ці виклики, — національною системою стійкості.

Підтримую і поділяю висновок авторського колективу щодо необхідності досягнення органічної єдності трьох складових забезпечення національної стійкості: по-перше, самостійності держави у забезпеченні означеної стійкості; по-друге, поєднання зусиль держави з можливостями громадянського суспільства; по-третє, якомога ширшого залучення потужностей світової спільноти, зокрема стратегічних партнерів.

«Держава згори не може самотужки забезпечити формування національної стійкості, —

зазначено в передмові до доповіді, — її невід’ємною складовою у демократичних країнах є громадянське поліетнічне суспільство. Прогностичність, гнучкість, варіативність, швидко реагування на випередження, адаптативність, поєднання системної та ситуативної взаємодії інституцій — ось ознаки формування національної стійкості сучасної суб’єктної країни, які мають бути концептуалізовані та реалізовані в Україні».

У контексті зміцнення національної стійкості єдність держави і громадянського суспільства спонукає до ще одного незаперечного висновку: чим ширші кола людей отримують рівні можливості від держави, тим міцніша і стійкіша країна, тим сильнішою й гуманістичнішою є її суб’єктність (с. 39). Означений висновок підтверджується всім ходом української історії. І не лише української. Рівні можливості кожного спонукають до єдності, яка, відповідно, стає основою розквіту народу, суспільства і держави.

Методологічно й світоглядно інноваційною є концепція киево-руської ідентичності, яка, на думку авторів, є принципово відмінною від московсько-російської. Києво-руська ідентичність орієнтована не на імперську велич, а на цінності свободи, гідної самореалізації людини й творчої консолідації з Іншим. Автори переконливо доводять, що киево-руська ідентичність становить архетиповий світоглядний стрижень української; вона ніколи не виявляла себе малоросійською в найгіршому, «холопському» й меншовартісному розумінні. Зі своїми кордоцентричними, християнсько-гуманістичними й персоналістичними тенденціями ця ідентичність світоглядно об’єднує всю політичну українську націю, адже уособлює світоглядні цінності, які є близькими українцям і Центру, і Заходу, і Сходу, і Півдня України, резонуючи також із цінностями західного світу. Усвідомлення і розвиток киево-руської ідентичності актуалізує глибинний потенціал національної стійкості України й відкриває нові можливості консолідації з євроатлантичною спільнотою.

Національна стійкість, за будь-яких визначень цього поняття, передбачає стійкість суб’єктів та спільнот, діяльність яких забезпечує основи існування країни/суспільства, особливо в умовах соціальних змін, спричинених внутрішніми або зовнішніми чинниками. Українське суспільство перебуває в процесі глибоких трансформацій, незавершеність яких спричинює низку проблем, які здатні гальмувати набуття національної стійкості та конструктивної стратегії такої стійкості (с. 284).

У Національній доповіді обґрунтовано і системно проаналізовано основні пріоритети національної стійкості. Серед них особливу увагу автори приділяють відстоюванню незалежності і державного суверенітету; відновленню територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільному розвитку, насамперед розвитку людського капіталу; захисту прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейській та євроатлантичній інтеграції. Реалізація цих пріоритетів передбачає розгорнуту, консолідовану співпрацю всіх суб’єктів за такими напрямками:

- відновлення миру, територіальної цілісності та державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях України на основі міжнародного права;
- здійснення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, безпекових, гуманітарних та економічних заходів, спрямованих на припинення Російською Федерацією незаконної окупації східних і південних регіонів України, в тому числі Автономної Республіки Крим та міста Севастополь;
- консолідація міжнародного тиску на агресора з метою недопущення подальшої ескаляції конфлікту, в тому числі припинення ядерного шантажу з боку Росії;
- використання всіх наявних механізмів з боку міжнародних організацій для консолідації міжнародної підтримки України, відновлення територіальної цілісності та державного суверенітету України;
- розвиток стратегічного партнерства з країнами та міжнародними організаціями, набуття

повноправного членства України в Європейському Союзі та НАТО.

Важливою є обґрунтована у доповіді відповідь її авторів головному злочинцю сучасності — президенту Путіну. Розвінчуючи його концепт так званого «єдиного народу» і заяви про нібито помилкове положення щодо «права виходу кожної нації з колишнього Союзу», автори зазначають, що в сучасному світі кожна країна має право на цивілізаційну суб'єктність. І Україна не може бути винятком. Більше того, всією своєю історією вона довела, що її народ має стійку волю до суб'єктності. Автори роблять чіткий висновок: Україна не прагне бути анти-Росією, але вона не буде й про-Росією чи прото-Росією, вона буде собою, виявляючи для цього всю свою національну стійкість.

Приваблює й те, що вся доповідь пронизана оптимізмом, впевненістю у перемозі над ворогом. Український народ стійко витримав та пережив усі катаклізми, які послала йому історична доля. Ми — народ-переможець. Ми вистоймо й обов'язково переможемо в нинішніх і майбутніх викликах.

Отже, Національна доповідь є суттєвим внеском українських вчених у розвиток сучасної філософії історії та культури, міжнародних відносин, у розуміння й формування моделі утвердження України як суб'єкта цивілізаційного розвитку людства. Ця праця, безсумнівно, заслуговує на підтримку і реалізацію закладених у ній ідей у внутрішній та зовнішній українській політиці, яка все більше набуває сьогодні глобального значення.

Viktor P. Andrushchenko

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3561-1632>

INNOVATIVE APPROACH TO NATIONAL RESILIENCE OF UKRAINE:
THREAT PREVENTION STRATEGY

Review of National Report “National resilience of Ukraine:
hybrid threats challenge response and prevention strategy”

The national report prepared by the staff of the Section of Social Sciences and Humanities of the NAS of Ukraine seeks to justify the concept of national resilience as resilience of the civilizational subject of a country in modern geopolitical conditions. The report also aims to define country's strategy for ensuring the balance of development, on the one hand, and successful counteraction to external and internal threats, including hybrid ones, on the other. The question of interaction of national resilience and national security of a state is investigated, the problem of institutional maintenance of national resilience strategy is set.